

Görsel Sanatlar Bağlamında, Resimli Dünya Dergisindeki İllüstrasyonların İncelenmesi

İlter SARIKAYA ¹

Araştırma Makalesi

Makale Geçmişi

Başvuru Tarihi: 16.01.2025

Kabul Tarihi: 03.03.2025

Research Article

Article History

Date of Application: 16.01.2025

Acceptance Date: 03.03.2025

Özet

Resimli Dünya “fenni, edebi, terbiyevi, mizahi çocuk gazetesidir” ibaresiyle 4 Aralık 1924’de İstanbul’da yayınlanmıştır. Haftalık çıkan dergi 21 sayı yayınlanmıştır. Yayın Müdürü Orhon Seyfi (Orhon), çizeri Cemal Nadir (Güler) idi. Yayınlandığı süre boyunca çocuklara faydalı bilgiler vermeyi hedefleyen Resimli Dünya, onların hayal gücünü geliştirecek bilgileri resim, şiir, bulmaca, gezi yazısı, soru, haber, illüstrasyon (çizgi resim) ve öykü şeklinde sunmuştur. Dergi, Cumhuriyetin ilk yıllarında gelecek neslin zekâ ve algısını geliştirecek, ülke ve dünya bilgisini arttıracak nitelikteki illüstrasyon örneklerine yer vermiştir. Bunlardan biri olan ve seri olarak yayınlanan resimli ve geniş açıklamalı “Resimli Dünya’nın İcatlarından” başlıklı bölümdür. Bu bölümde sunulan on beş ilginç icada ait illüstrasyon çizimleriyle, çocuklara resim ve bilgiyi birleştirerek hayal gücünü kullanma, yaratıcılık ve buluş yapabilme becerileri kazandırmak hedeflenmiştir. Dergi bu icatları oldukça faydalı ve yapılması kolay birer buluş olarak tanıtmaktadır. Resimli Dünya, anlaşılır illüstrasyon çizimleriyle ve açıklamalarıyla ağırlıklı olarak çocukların yaratıcılık yönlerine hitap etmiştir. Gündelik hayata dair sorunları çözecek bu icatların pratik, kolay ve eğlenceli olmaları çocuklara sorun çözme kabiliyeti, yılmadan çalışma ve gözlem ve deney yaparak bir bakıma yaparak yaşayarak öğrenme yoluyla önemli bilişsel ve eğitsel katkılar sunmak gayesindedir. Çalışmada, grafik tasarımın bir alanı olan yayın illüstrasyonları açısından da oldukça başarılı ve etkileyici olan bu illüstrasyon çizimleri ile eğitimde yaratıcılığın artırılmasını sağlayabilecek bu icatlar tanıtılmıştır.

Anahtar kelimeler: Resimli Dünya, Cemal Nadir Güler, grafik tasarım, icat

Examination of Illustrations in the Illustrated World Magazine

Abstract

Resimli Dünya “scientific, literary, educational, humorous children's newspaper” was published in Istanbul on December 4, 1924. The weekly magazine published 21 issues. The editor-chief was Orhon Seyfi (Orhon), and the illustrator was Cemal Nadir (Guler). Aiming to provide useful information to children during its publication, Resimli Dünya presented information that would develop their imagination in the form of paintings, poems, puzzles, travel letters, questions, news, cartoon pictures and stories. In the early years of the Turkish Republic, the magazine included examples that will improve the intelligence and perception of the next generation and increase the knowledge of the country and the world. One of them is the Illustrated and widely annotated section entitled “From the inventions of The Resimli Dünya”, which is published in series. The fifteen interesting inventions presented in this section aim to give children the skills to use imagination, creativity and invention by combining painting and knowledge. The journal presents these inventions as very useful and easy to make inventions. Resimli Dünya appealed mainly to the creative aspects of children with clear drawings and descriptions. The practical, easy and fun of these inventions that will solve the problems of everyday life is aimed at providing children with significant cognitive and educational contributions through the ability to solve problems, learning by working without intimidation and living by observing and experimenting in a way. In the study, these drawings, which are

¹ İlter Sarıkaya, Öğretim Görevlisi, Antalya Belek Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu, Tasarım Bölümü, Grafik Tasarım Programı, ilteray2@hotmail.com, Orcid No: 0000-0001-6726-6004

quite successful and impressive in terms of graphic design, introduced these inventions that can increase creativity in education.

Keywords: Resimli Dünya, Cemal Nadir Güler, graphic design, invention

1.Giriş

Geçmişten günümüze insanlar resmi pek çok farklı alanda kullanmışlardır. Özellikle iletişim, eğitim ve öğretim aracı olarak resimlerden faydalanılmıştır. Bu yönüyle yazının icadından önceki tarihlerde mağara, kaya ve duvarlara çizilen resimler görsel iletişimde kullanılan ilk eserler olarak kabul edilmektedir. Ayrıca insanlık tarihinde yazının doğuşunun görsel betimlemelerle başladığı ve insanların binlerce yıldan beri resimler, göstergeler, imgeler ve metaforlarla kendilerini ifade ettikleri bilinmektedir. Bu anlamda soyut işaretler ve kodlama yöntemleriyle oluşan görsel sembollerin hiyeroglifleri oluşturduğu, ilkyazı örnekleri olarak kabul edilen çivi yazısının resim denilebilecek şekil veya işaretlerden doğup geliştiği düşünülmektedir.² Yani görsel tanımlamalar zaman içerisinde yazıya dönüşmek suretiyle resimler, bir iletişim veya öğreti aracı olarak kullanılmaya ve zaman içinde teknolojik ve toplumsal gelişmelerin de etkisiyle değişim göstererek günümüze ulaşmaya muvaffak olmuştur. Bu yönüyle yazılı basında yer alan yazı, işaret, sembol ve resimler toplumsal ve bireysel davranışlara yön veren birer iletişim aracı olarak etkin bir şekilde kullanılmaktadır.³

Sembol ve işaretler yoluyla gerçekleşen iletişim yazılı iletişimle karşılaştırıldığında akılda kalıcılık, kolay öğrenilebilirlik, hızlı anlamlandırma, evrensel anlam ve algı boyutlarına sahip olması yönleriyle öne çıktığı görülmektedir.⁴ Dünyanın görsel alfabesi olan piktogramlar buna en iyi örneklerdir. Yazıya oranla daha geniş bir kitleye kolayca hitap eden bir resmin, binlerce kelimeye eşdeğer olması resimlerin ifadeci gücünü arttırmaktadır.⁵ Bu yüzden resimli çocuk kitaplarından reklam afişlerine, tiyatro biletlerinden gıda ambalajına kadar birçok alanda sadece yazı tek başına yeterli olmadığından yazıyı destekleyen resim, şema ya da diyagramlar gibi görsellerin de etkili bir iletişim için kullanıldığı görülmektedir.

2. Görsel Sanatlar Bağlamında Resimli Dünya Dergisindeki İcat İllüstrasyonlarının İncelenmesi:

Resimlerin bilgilendirme aracı olarak özellikle çocuk eğitiminde kullanılması fikri basının gelişimine paralel olarak önem kazanmıştır. Yazı ve resmin birlikte kullanılmasıyla etkin bir etkileşimin gerçekleşmesi, bireyin okuma-anlama-hayal kurma ve tasarlama becerilerini geliştirmektedir.⁶ Bu bağlamda, belirli bir düşünce ya da mesajı aktarmada sözel unsurların görsel yollarla betimlenmesi olan illüstrasyon sanatı zamanla daha büyük önem kazanmıştır.

İllüstrasyon başlık, slogan metin gibi sözel unsurların görsel yollarla betimlenmesi demektir. Bir başka ifadeyle illüstrasyon, dergi, kitap, poster, film, animasyon ve video oyunları gibi eğitim öğretim araçlarında da bilgi ve mesajın görsellerle ifade

² Özlem KARAMAN, Görsel Bildirişim Aracı Olarak Jeosembollerin İnsan Üzerindeki Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi, 2013, s.43.

³ Tanık YAZAR, Bir Proje Çalışması Çerçevesinde Görsel Bildirim Simgelerinin İletişimdeki Yeri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, 1996, s.49-50

⁴ Abdullah AYAYDIN, “Evrensel Dil ve Semboller Dünyası: Görsel Sanatlar”, e-Journal of New World Sciences Academy, 7/3 2012, s. 259.

⁵ Tevfik Fikret UÇAR, Görsel İletişim ve Grafik Tasarım, İnkılap Yayınevi, İstanbul 2019, s.24-25

⁶ H. Ömer BEYDOĞAN, “Okuma ve Anlamayı Etkileyen Stratejiler”, Milli Eğitim, 185, 2010, s.9.

edilmesidir.⁷ İllüstrasyon sanatı, kullanım alanlarına göre yayın, reklam, teknik ve bilimsel olarak sınıflandırılmakla birlikte çalışmada seçilen Resimli Dünya dergisi yayın illüstrasyonu bünyesinde ele alınabilir. Bu yönüyle gazete, dergi kitap gibi basılı eserlerde okuyucunun anlama sürecini güçlendirmeyi amaçlayan görsel öğelerin tasarlandığı bu illüstrasyon türüne önemli bir örnek Resimli Dünya dergisidir.

Yayın illüstrasyonları yazılı metinleri desteklemek, anlamı güçlendirmek, anlaşılabilirliği arttırmak veya görsel olarak zenginleştirmek amacıyla Resimli Dünya'nın çocuklara yönelik bölümlerinde yoğun olarak kullanılmıştır. Derginin illüstrasyonları, metnin içeriğine uygun çizimlerle okuyucunun içeriğe daha fazla bağlanmasını sağlayacak nitelikte ve anlatılanları daha çekici bir hale getirir şekilde sunulmuştur.⁸ Bu bağlamda anlaşılması zaman alan bilimsel konuları veya karmaşık kavramları resim ve şekillerle basitleştiren Resimli Dünya, çocuklara birçok icadı tanıtmış, hayal ederek yeniden kurgulama imkânı sunmuştur. Böylece okuyucuyu daha derin bir etkileşime sokan resimler, karmaşık ve aşamalı bilgilerden oluşan icatları bile çocukların anlayıp kavrayabileceği kolaylık ve akıcılıkla onlara sunabilmiştir. Resimli Dünya dergisindeki resimli icatlar, metnin içeriğiyle ilişkili görsel hikâye anlatıcısı olan şekillerle verildiği için hikayeyi tek bir görsel ile açık bir biçimde açıklayabilmiştir. Böylece yayın illüstrasyonlarında kullanılan görsel hikâye anlatım yöntemiyle okuyucular metni daha hızlı ve kolay algılayabilmekte, içeriğe odaklanabilmekte ve konuyu bir bütün olarak değerlendirebilmekte imkan bulabilmişlerdir.⁹

Resimli Dünya'da yer alan resimli icatlardaki görseller, duygu, düşünce veya bilginin okuyucuya aktarılması, benimsetilmesi ve hissettirilmesi amacına hizmet etmekte, böylece derginin çocuklarla etkileşime geçebilmesinde resimler önemli bir unsur haline gelebilmiştir.¹⁰ Etkileşim açısından bakıldığında Resimli Dünya çocuk dergisinde yer alan illüstrasyonların 1920'lerde o günün şartlarına göre çocuklara yönelik önemli eğitsel hususlar içerdiği söylenebilir. Bu bağlamda dergideki icatlar, günümüzde çocuk eğitiminde çok yaygın olarak kullanılan deneyap atölyeleri, yaparak yaşayarak öğrenme modelleri ve montessori eğitim gibi farklı alanlardaki uygulamalara uygun içerik ve örnekleri de barındırmaktadır.

3. Resimli Dünya Dergisindeki İcat İllüstrasyonları:

Resimli Dünya “fenni, edebi, terbiyevi, mizahi çocuk gazetesidir” açıklamasıyla 4 Aralık 1924'de İstanbul'da yayına başlamıştır.¹¹ Haftalık olan ve 21 sayı yayınlanan Resimli Dünya'nın Yayın Müdürü Orhon Seyfi (Orhon) ve çizeri Cemal Nadir (Güler) dir. Yayın amacını çocuklara faydalı bilgiler vermek olarak belirleyen Resimli Dünya, çocukların hayal etme becerisini arttıracak ve hayal dünyasını geliştirecek bilgileri bulmaca, gezi yazısı, şiir, soru ve haberler şeklinde sunmanın yanında özellikle resim, çizgi resim ve resimli öykü

⁷ Uğur ATAN, “Sanat, Çizgi Film-Animasyon ve Çocuk”, Erkin Uluslararası Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi, 2/1, 2024, Samsun, s.24.

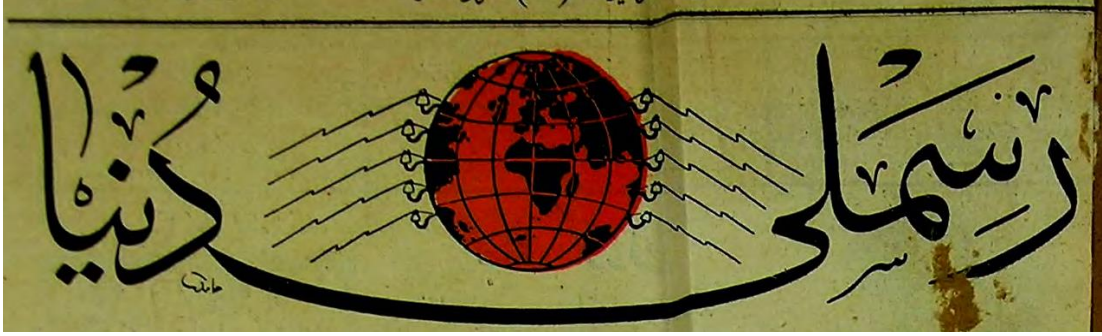
⁸ Nihan SARI, Çocuk Kitapları İllüstrasyonları Üzerine Bir Araştırma ve Bir Örneklem, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2006, s.89.

⁹ Namık Kaan GÖKÇEN, “Yayın İllüstrasyonlarında Görsel Hikaye Anlatımı”, Işık Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Mimarlık Dergisi, 1/1, 2023, s.19, s.17-29.

¹⁰ Melda ÖNCÜ, “Baskı Teknolojisindeki Gelişmelerin Resimli Çocuk Kitaplarının Gelişimine Etkisi”, Sanat ve Tasarım Dergisi, 1/1, 2008, s.78; SARI, Çocuk Kitapları İllüstrasyonları üzerine..., s.90.

¹¹ Resimli Dünya, I, 4 Kanunuevvel 1340.

şeklinde görsellerle de vermiştir.¹² Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk çocuk dergilerinden biri olan Dergi, geleceğin neslinin zeka ve algısını geliştirecek, milli ve evrensel değer ve terbiyesini arttıracak nitelikte örnekler ile hazırlanmıştır. Bu kapsamda seri olarak yayınlanan resimli ve geniş açıklamalı "Resimli Dünya'nın İcatlarından" başlıklı bölümü, çocuklara resim ve bilgiyi birleştirerek hayal gücünü kullanma, yaratıcılık ve buluş yapabilme becerileri kazandırmaya hedefler nitelikte hazırlanmıştır.

Resimli Dünya'nın isim ve logosu, Resimli ve Dünya yazılarının ortasında bir dünya resmi bulunuyor.

Dergide on beş ilginç icat bulunmaktadır. Bu icatlar arasında; evdeki eşyalardan otomobil yapımı, dağlara kolayca çıkmak için seyyahlara yeni usul önerisi, otomobillerde yaylarla sağlanan kolaylıklar, yeni usul bir motor, makine ve çarklarla yapılan devir daim makineler, Afrika'da kullanılabilecek siperlik yapımı, tavşan tuzağı ve dalgıç başlığı gibi teknik ve mekanik aletler bulunmaktadır. Bunların yanında uyurken balık tutmak usulü, uykusu derinlere erken kalkmaları için yeni usul çingirak, pratik yumurta pişirme, bahçede bir derecik yapımı, deniz altında balık avlama, cep fenerinin gücüyle yapılabilecekler ve bir ineğin sütünden başka nelerinden yararlanılabilir gibi usul ve yöntemlere dayalı icat örnekleri de vardır. Dergi bu icatları oldukça faydalı ve yapılması kolay birer buluş olarak tanıtmaktadır. Ancak bu icatların gerçekten var olabileceği veya faydalı olacağını kesin görmeyen ve sadece fikri olarak okuyucusuna sunduğunu belirten dergi, "ileride siz küçük okuyucularımız arasından yetişecek kaşifler elbette bunu mevkii tatbiki koymağa çalışırlar!" diyerek çocukların keşif yeteneklerinin gelişimine yönelik eğilimini ortaya koymaktadır. Örneğin icatlar arasında avcılık sporu hakkında bilgi verilerek tanıtılan "tavşan tuzağı" başlıklı icat eğitici ve öğretici bilgilerle ele alınmış, yapılması ve anlaşılması kolay şekilde gösterilmiştir.

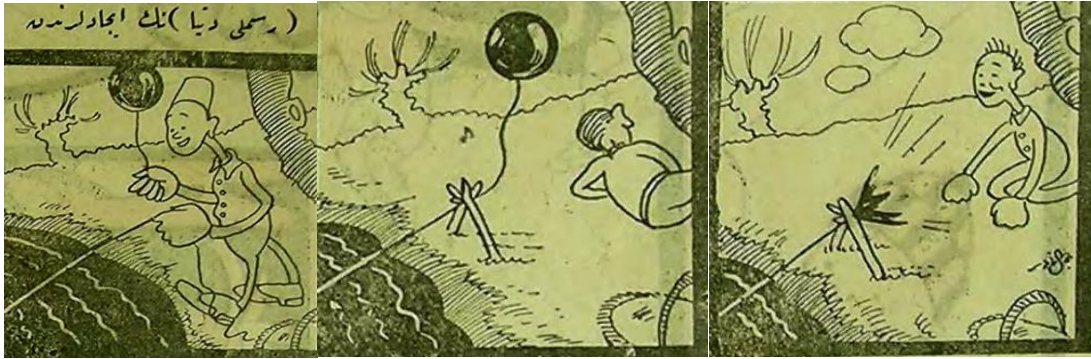
Resimli Dünya, bir çocuk dergisi olarak on beş tane resimli ve açıklamalı icadı çocuklara yönelik sunarken; onların kişisel, bilişsel ve bedensel bazı niteliklerini geliştirmek istenmiş olmalıdır. Sunulan anlaşılır çizimler ve açıklamalarla ağırlıklı olarak çocukların yaratıcılık yönlerine hitap edildiği görülmektedir. Resimler detaylı olmakla birlikte dikkat çeken ve merak uyandıran bir şekilde yaklaşık yarım sayfayı kapsar büyüklükte sunulmuştur.

Dergide fenni usullerle hazırlanan ve evde kolayca bulunacak eşyalardan veya eski malzemelerden yapılabilecek bu icatlar genellikle tasarruf bilincini geliştirmek gayretiyle hazırlanmış gibidir. Zamandan, enerjiden, paradan ve emekten nasıl tasarruf edilebileceğini gösteren ve konuyla ilgili düşündüren bu icatlar çocukların fikri yönden olduğu kadar onların

¹² Ozan YILDIRIM, Eski Harfli Çocuk Dergilerinden Resimli Dünya Dergisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kilis Üniversitesi, Kilis, 2013, s.42; İlhan Süzgün, Resimli Dünya Mecmuasının Sistematik İncelemesi, Yayınlanmamış Yüksek lisan Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2013, s. 35-36.

herhangi bir eşyayı tanıma, kullanım özelliklerini öğrenme ve onları farklı şekillerde kullanma pratikleri üzerinde düşünme becerisi kazandırmayı da hedeflemektedir. Ayrıca bu şekilde çocuklara geri dönüşüm fikri benimsetilebildiği gibi bir eşyanın farklı kullanım özelliklerinin bulunduğu gösterilmesiyle yeniden şekillendirilen alet-edevatlarla geri dönüşüm uygulamalarına ilişkin öneriler sunulmaktadır. Ayrıca günlük sorunları çözer nitelikte ve gündelik hayatın ihtiyaçlarına göre tasarlanmış saat, motor ve araba gibi icatların nasıl yapılacağı, ne işe yarayacağı, yapılırken veya kullanılırken dikkat edilmesi gereken hususlar gibi eğitsel bilgilere de yer verilmiştir. Eğlenceli, pratik ve yaratıcı ürün tasarımları yanında eğitsel bilgi de verilerek çocuklara eğlenerek öğrenme, gözlem yapma hatta deney yaparak icat yapabilme ruh ve bilinci de kazandırılmak istenmektedir. İcatların yapılıp uygulandığı yerlerin açık hava, bahçe, köy gibi ortamlar olarak seçilmesi; tavuk, inek gibi hayvanların da gündelik hayata sokarak çocuklara köy hayatının güzelliklerinin fark ettirilmesi kadar buralarda da kaşif olunabileceğinin gösterilmesi yönüyle de dikkate değer yanları vardır.

Çocuklardan çok yetişkinlerin gündelik hayatına dair sorunlarını çözecek bu icatların pratik, kolay ve eğlenceli olmaları çocuklara sorun çözme kabiliyeti, yılmadan çalışma ve gözlem ve deney yaparak bir bakıma yaparak, yaşayarak öğrenme yoluyla önemli bilişsel ve eğitsel katkılar sunduğu yadsınamaz. Ancak bu icatların çocuğa göreliliği tartışılabilirken, aynı şekilde icatların masraflı, yararsız ve gereksiz hatta saçma olduğu da düşünülebilir. Ancak durum böyle de olsa icatların çocukların düşünme gücüne katkıda bulunduğu aşikardır. Şöyle ki sunulan icat önerisinin yanlış anlaşılması için önce onun anlaşılması gerekmektedir. Böylece gözlem, muhakeme ve yorum yaparak icatla ilgili olumlu ya da olumsuz niteliklerin anlaşılması mümkün olacağından okuyucunun konu ve resim üzerinde düşünmesi ve kafa yorması sağlanmış olacaktır. Neticede icadı merak edip inceleyen, açıklamayı okuyan çocuğun icatla ilgili olumlu veya olumsuz yorum yapması sağlandığında onun yaratıcı düşüncesi harekete geçirilebilecektir. Çizim/şekil/resimlerin eğitimde nasıl kullanılabileceğini gösteren bu icat örnekleri grafik sanatlar açısından da dikkate değer örneklerdir. Ders materyalleri dışında yayınlanan ancak eğitici özellikleri bulunan bu icatlar şunlardır:

Şekil 1,4 Kanunuevvel 1340-4Aralık 1924 Uyurken Balık Tutmak Usulü,

Resimli Dünya'nın bu ilk resimli icadında balık avlamaya yeni başlayanlar için bazı tavsiyeler bulunduğu görülmektedir. Balık tutarken saatlerce deniz kenarında boş bekleyip yorulmak yerine tatlı bir uyku çekmeyi öneren çizer balığın oltaya takılmasıyla balonun patlayarak ses çıkarıp avcuyu nasıl uyandıracağını çizdiği bu düzenekle okuyucusuna sunmuştur. Çocukların pratik zekalarını ve çözüm bulma yeteneklerini geliştirmeye çalışan çizgi bant görseli, balık

avı örneğiyle işlerin basit ve pratik halline dair bir örnek olarak hem eğlenceli hem de düşünmeye yönlendirici bir unsur olarak verilmiştir.¹³

Şekil.2,11 Kanunuevvel 1340-11 Aralık 1924 Otomobil Meraklısı Karilerimize (okuyucular)

Tek bir resimle tanıtılan ve evdeki malzemelerden yapılan otomobilin tanıtıldığı ikinci sayıdaki icat, çocukların gözlem ve deney yaparak, eşyaların işleyiş mantığına da uygun olan yeni bilgiler üretmesini sağlamayı hedeflemektedir. Bu icatlar için kullanılan malzemelerin evde sıkça kullanılan araç gereçlerden seçilmesiyle evdeki makine ve aletleri tanıyan ve bunların kullanım ve çalışma ilkelerini öğrenen çocukların mekanik ve teknik bilgileri yeniden kurgulamasına imkân vermek amaçlanmaktadır. Çünkü resimde eski bir çamaşır sandığına tekerlek takarak, bir arabanın baş tarafına koyup içine bir pervane ve ayakların altına körük yerleştirmek suretiyle pervaneye bağlı zincirle döndürülen tekerlekleri olan bir araba yapıldığı görülmektedir. Ayrıca oduna geçirilmiş bir tencere kapağından direksiyon, bir yağ hunisinden korna, otomobilin arkasına renkli kâğıttan bir fener ve gözüne toz girmemesi için ninelerinin gözlüğünden koruyucu gözlük yapılabileceği gibi detaylar da ihmal edilmemiştir. Resimde korna sesi, tekerleklerin dönüşü ve körükten çıkan rüzgarla pervanenin hareketi gibi fizik bilimindeki hareket enerjileri de resmedilebilmiştir.

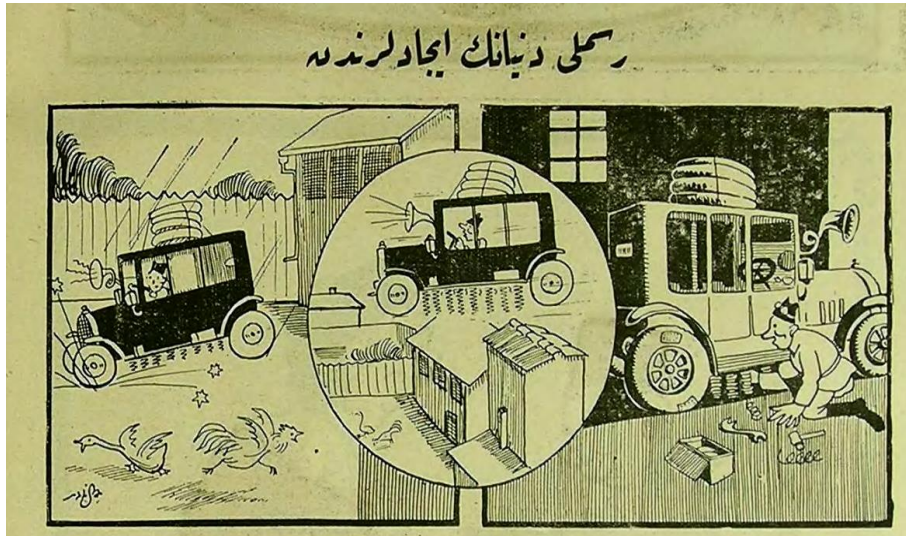
¹³ Resimli Dünya, Sayı 1, 4 Kanunuevvel 1340, s. 2 (bütün icatlar her sayının ikinci sayfalarında verilmiştir.)

Şekil.3. 18 Kanunuevvel 1340- 18 Aralık 1924

Yüksek dağlara kolayca çıkmak için seyyahlara tavsiye edeceğimiz yeni bir usul.

Bu resimde açıklama yapılmamakla birlikte çizimden anlaşılacağı üzere yürümek ve tırmanmak yerine zıplayarak engelleri aşmak veya yukarı doğru daha hızlı ve kolay hareket etmek isteyenlere doğa ve fizik yasalarına pek de aykırı olmayan yenilikler sunulmuştur.

Şekil 4. 25 Kanunuevvel 1340- 25 Aralık 1924

Yukarıdaki resimdeki yayların kullanımına dair uygulama örneklerinin derginin 4. sayısında otomobillere uygulandığı görülmektedir. Bu sayının icadında kuvvetli yayları otomobillerin altlarına takarak araçların yolda karşılaşılabileceği çeşitli sorunları çözmek hedeflenmektedir. Aynı karede üç örneğin çizilerek sunulduğu bu icatların daha fazlasını bulacak çocuk kaşiflere fikir verilmek istendiği anlaşılmaktadır.

Şekil 5. 1 Kanunusani 1340- 1 Ocak 1925, Yeni usul bir motor

Yine hareket enerjisinin evde bulunabilecek araçlarla yeniden nasıl tasarlanabileceği ve ev işlerinde kullanılabileceği bir motor icadıyla gösterilmiştir. Resim altındaki açıklamada, insanların işlerini zahmetsiz ve parasız yapmak isteğinden bahsederek ev işlerini kolaylaştıracak bir motorun nasıl yapılabileceği anlatılmıştır. Buna göre evde odanın duvarlarına tavana yakın ve karşılıklı birer delik açıp, bu deliklere yuvarlak ince bir direk yada boru asılması, borunun evin dışına çıkan kısmına büyük ve dayanıklı bir pervane yerleştirilmesi, bahçeye çıkan diğer kısmına ağırlık sağlasın diye bir kuyu kovası bağlanması gerektiği anlatılmıştır. Borunun içerde kalan kısmına kayışlar takıp, bunların uçlarını da dikiş makinesi, vantilatör veya dönmelerini istediğiniz herhangi şeye geçirmek önerilmiştir. Böylece dışarıda esen rüzgarla pervanenin döneceği ve bağlı olduğu eşyaları döndürerek veya çevirerek ev işlerini kolaylaştıracağı söylenmektedir. Bu sistemle ocakta piliç çevirmeden kuyudan zahmetsizce su çekmeye kadar birçok işin zahmetsizce görüleceği örneklendirilmiş, dışarıdan düzeneğe bakıp da un öğüten yel değirmeni olduğunu zanneden insanların un çuvalı yüklü merkeplerle onları ziyaret edebileceğine dair espri ile 5. sayının resim ve alt yazı tamamlanmıştır.

Şekil 6. 8 Kanunusani 1340- 8 Ocak 1925 Uykusu derin olup da erken kalkamayanlara müjde!

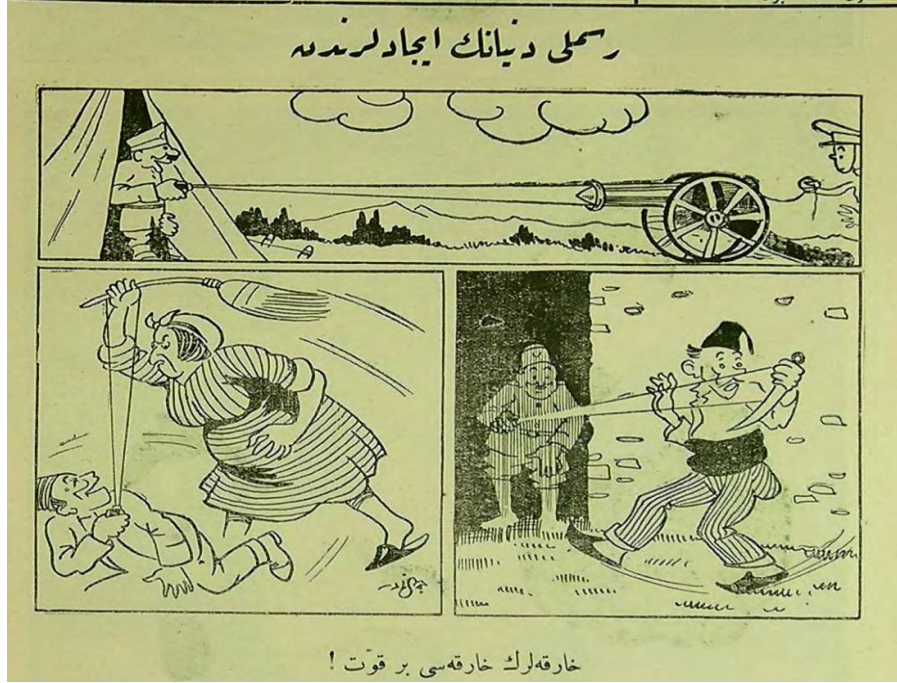
Yeni usul saatsiz çingırak

İki ayrı karede verilen resimde uyanan ve uyuyan iki kişinin önceki ve sonraki halleri Osmanlıcanın sağdan sola doğru yazılmasından dolayı ters gibi görünmektedir. Ancak sabahleyin vaktinde uyanmak isteyenler için kurulan düzeneğe eriyen mum, uyanan adam ve penceredeki güneş resmi sıralamayı netleştiren detaylardır. Derginin 6. sayısında bir çalar saat düzeneği hazırlanmıştır. Resim altındaki yazıda çingıraklı saatlerin bazen bozulduğu, pahalı olduğu gibi hususlara değinildikten sonra en ucuz ve en kusursuz saatin nasıl hazırlanacağı anlatılmıştır. Buna göre karyolanın baş tarafına yaylı bir çingırak takılması, çingırığın sapına bağlanan sicimin masaya çivilenmesi söylenerek bir tarafa sabaha kadar yanabilecek bir mum konulması öğütlenmektedir. Gece boyunca eriyen mumun sabahleyin güneş doğarken sicimin hizasına gelmesi ve eriyip kopan sicimden kurtulan diğer uçtaki çingırığın yaygaralı bir şangırtı koparacağı böylece kişiyi en derin uykudan uyandıracağı belirtilmektedir. Günümüzdeki teknolojik araçların o dönem olmadığı düşünüldüğünde ilginç bir öneri sunulduğu ve yangın tehlikesinin, mum, iplik gibi düzeneğe kullanılan malzemelerin fiyatlarının göz ardı edildiği düşünülebilir. Ancak bütün bunların yanında böyle bir düzeneğin hazırlanması, zamanlamanın hesaplanması, denge ve alanın ölçümü gibi hayal gücü, tasarım ve hesaplama gerektiren becerilerin geliştirilmek istendiği de gözden kaçırılmamalıdır.

Şekil 7. 15 kanunusani 1340-15 Ocak 1925 Dalgıçlığa meraklı olan okuyucularımıza:

Derginin 7. sayısındaki icatta yarısı suya gömülü kaynayan bir çaydanlık resmi ile dalgıçların kullanabileceği bir tür başlık icat etmek istediğini ortaya koymaktadır. Açıklamada hem kolay hem ucuz hem de herkesin evinde bulunabilecek, resimdeki gibi geniş karınlı çinko bir güğüm ihtiyacıyla konuya başlanmıştır. Dibi oyularak çıkarılan bu güğümü başınıza geçirip suya dalın denilse de bunun bir oyuncak olarak tasarlandığı “... derin ve kuvvetli akan sulara pek yaklaşmayınız. Sonra başlığınız da gider kendiniz de!!” uyarısıyla anlatılmaktadır.

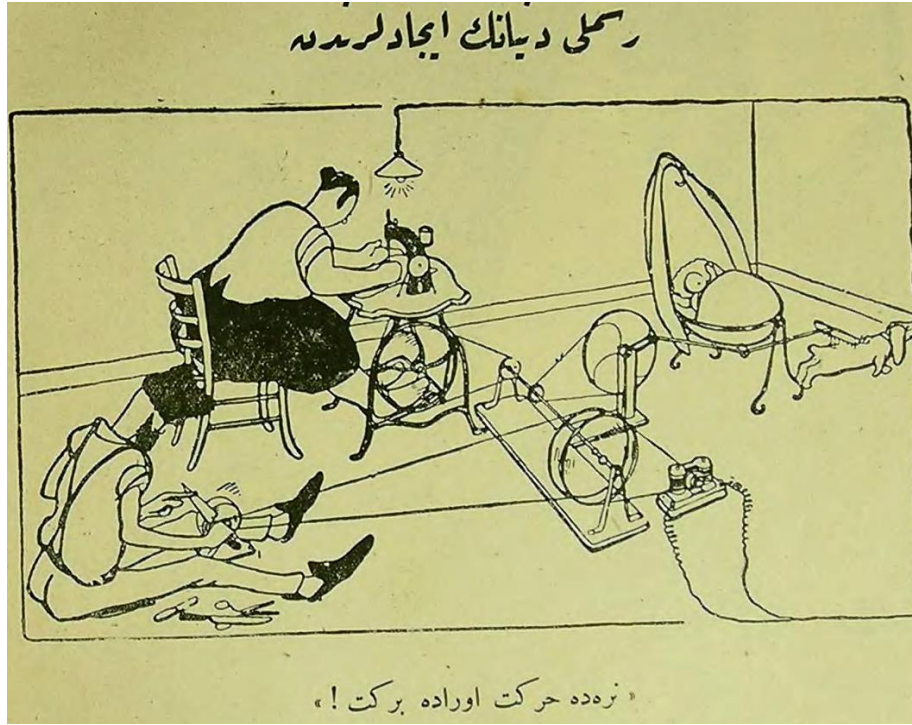
Şekil 8. 22 Kanunusani 1340-22 Ocak 1925Harikaların harikası bir kuvvet!

Derginin 8. sayısında üç ayrı karede örneklendirilen minik bir araçla bir tür kuvvet aleti icat edildiği görülmektedir. Şimdilik bir fikir olan harikulade kuvvet aleti bu icat geleceğin kaşiflerine şöyle tanıtılmaktadır. Bu icat bir cep feneri içerisine koyulan bir tür kimyevi maddeden oluşmakta ve içindeki ışık yardımıyla üzerine yansıtılan şeyleri parçalayan veya hareketsiz kılan bir araçtır. Resimde hedefe doğrultulan bir topa yansıtılan ışıkla parçalanan top mermisi veya karanlıkta saldırıya geçen bir katilin bıçağının ışıkla dondurulması gibi hayali bir güç feneri aletinden bahsedilmiştir. Dergi böyle bir icadın var olmadığı bilgisini vererek gelecekte olursa çocukları dayak yemekten kurtulabilmek için kullanılan savunma aracı olarak kullanılabileceğini de mizahi bir üslupla elindeki süpürge ile oğlunu terbiye etmeye çalışan anne çizimiyle vermiştir.

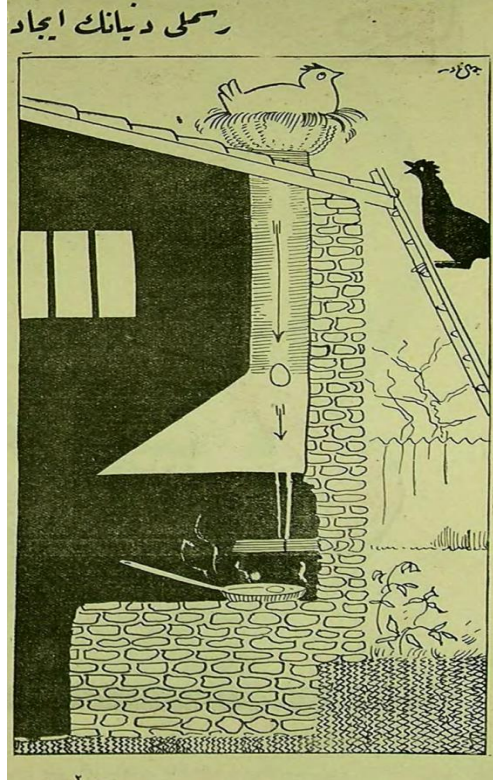
Şekil 9. 29 Kanunusani 1340-29 Ocak 1925 Tavşan tuzağı!

Derginin 9. sayısında tanıtılan icat bir avcılık malzemesi olan tavşan tuzağıdır. önce avcılıkta silahlı kurşunlu aletlerin tehlikelerini savuşturmak gereğinden bahsedilerek daha eğlenceli, meraklı ve tehlikesiz bir spor aleti geliştirileceği müjdesi ile okuyucunun dikkati çekilmektedir. Bu icat için öncelikle beş metrelik bir resim muşambası, bir miktar boya ve fırça alınması ve mükemmel bir orman resmi yapılması önerilmektedir. Bu orman tablosunun alt tarafına ve bir ağacın içine gelecek şekilde bir delik açılması ve arka tarafa tel örme bir sepet konulmasıyla düzenek tamamlanmaktadır. Artık silahsız olarak, köpeğinizle birlikte ava çıkılabileceği ve tavşanların bol olduğu bir yere giderek bu düzeneğin kurulabileceği böylece köpeğin kovaladığı tavşanların kolayca yakalanabileceği anlatılmıştır. Yine zahmetsiz bir yöntemle zararsız yeni bir avcılık spor aleti geliştirilmiş, resimde ayrıntılar net bir şekilde çizilmiş ve alt yazıda konu açıklanmıştır.

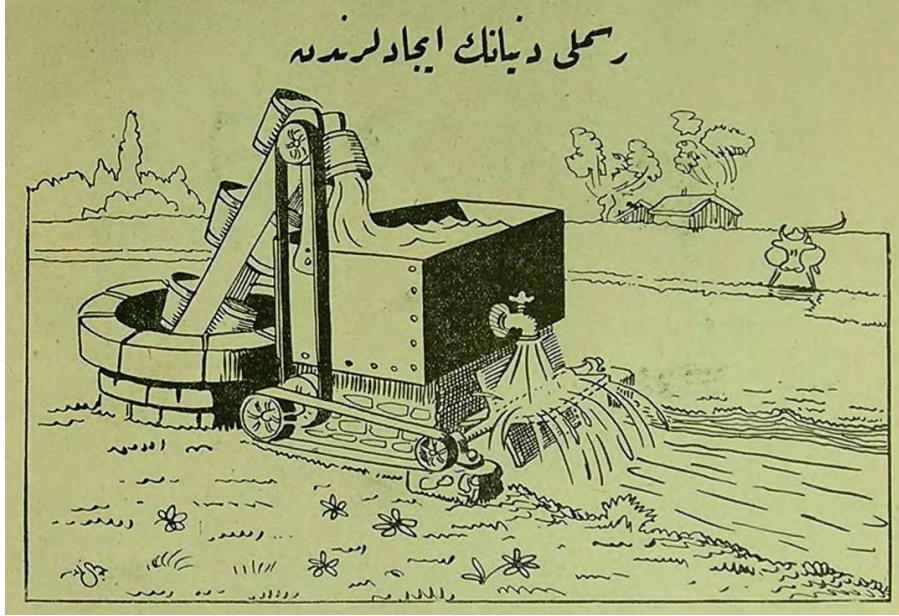
Şekil 10. 5 Şubat 1340- 5 Şubat 1925Nerede hareket orada bereket!

10. sayı bir deyim ile sunulmuş ve çizilen bu karmaşık düzende az kuvvetle çok iş yapılabileceği fikri işlenmiştir. Resimdeki bu masrafsız düzenek bir dikiş makinesi ve onun dönen çarklarına takılacak kayışlar ile neler yapılabileceğini anlatmaktadır. Buna göre; kayışa takılan bir bileği taşıyla bütün bıçak ve makasların hızlıca bilenebileceği, kayışa yerleştirilen bir çark ile elektrik üretilerek bir aydınlatma lambası yapılabileceği, kayışa bağlanan bir fırça ile köpek ve kedilerin kolayca fırçalanabileceği örneklendirilmiştir. Okuyucunun tasarım ve hayal gücünü geliştirebilmek için sunulan örneklerin çoğaltılmasına imkân veren dergi, çizimle ve anlatımla tanıttığı bu icatların kolay, anlaşılır ve eğlenceli olduklarını belirtmektedir.

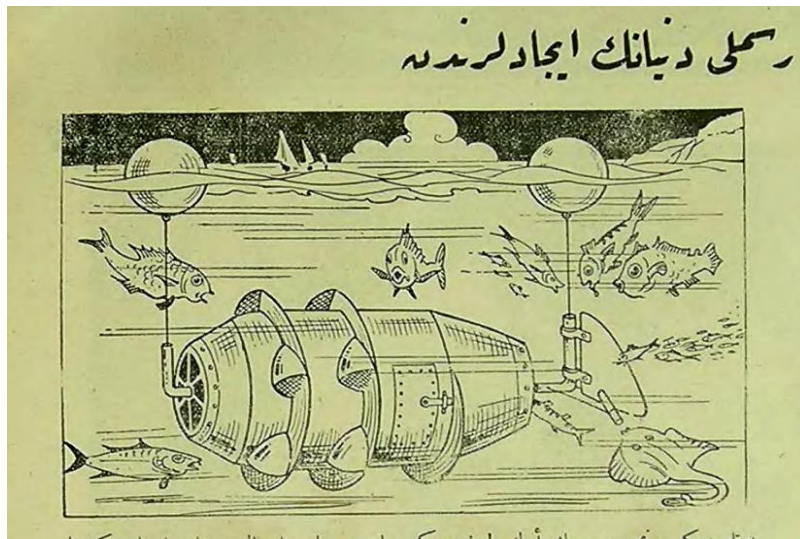
Şekil 11, 12 Şubat 1340-12 Şubat 1925

Bu sayıda tanıtılan buluş, artık bayat veya kokmuş yumurta yemek istemeyenler için hazırlanmıştır. Resimde açıkça görüldüğü gibi mutfaktaki ocağının bacasına konulan bir folluk ile taze yumurta almak ve bunu hemencecik pişirmek çok kolaylaştırılacaktır. Bahçedeki tavukların merdivenle tırmandığı bu folluk ve ocaktaki tava, yumurtanın düşeceği güvenli bir yol ve sık telli bir ızgara düzeneği detaylı bir şekilde çizilmektedir. Açıklamada ise yumurtlama sonrası ızgaraya düşüp kırılan ve kabukları tellerde kalan yumurtanın aşağıdaki tavaya süzülüp döküldüğü ve pişirmeye hazır hale geldiği anlatılmaktadır. Yine pratik zeka ile zahmetsiz ve kolayca bir mutfak işinin nasıl halledilebileceği icat denilen birbirine bağlı işlem basamaklarından oluşan şemada detaylıca çizilmiş ve açıklanmıştır.

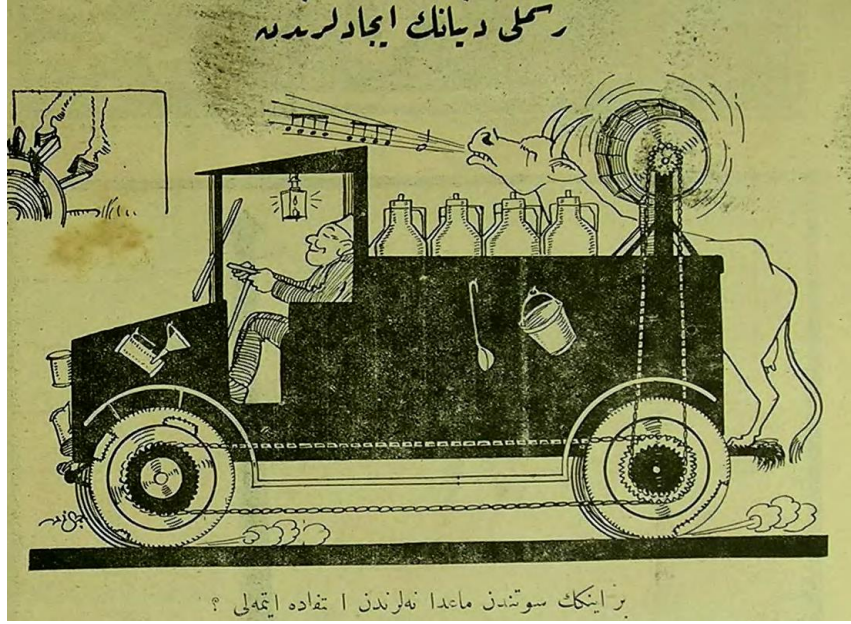
Şekil 12, 19 Şubat 1340- 19 Şubat ya! bu ya! Evin önünde geniş bir bahçe var da akan bir su yok.

12. sayıda evin önüne bir akarsu icat etme planı, bahçelerdeki su ihtiyacına yeni bir çözüm olarak tasarlanmıştır. Buna göre bahçedeki su kuyusunun üstüne, resimde gösterildiği gibi büyük bir tekne, kayışlara takılacak çarklar ve suyu akıtmak için büyük bir musluk gerektiği belirtilmektedir. Musluğun altına konulacak sağlam bir pervanenin kusursuz dönmesiyle kayışların hareket edeceği ve kuyuya inen boş kovalara su dolup yukarı çıkacağı, böylece tekneyi dolduracağı ve suyun musluktan akacağı basamak basamak anlatılmıştır. Bu devridaim işinin devam etmesiyle hiç yorulmadan bahçe, ahır veya evin su ihtiyacının kolayca karşılanabileceği, su taşımak derdinin bittiği, hatta suni bir ırmak dahi yaratılabileceği anlatılmıştır.

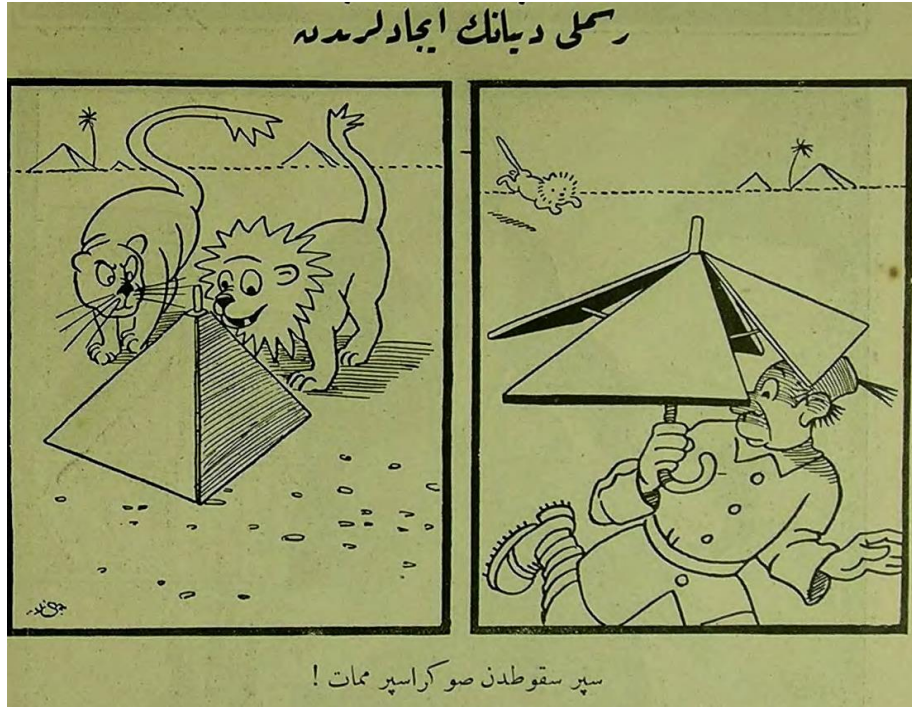
Şekil 13, 26 Şubat 1340-26 Şubat 1925Denizin altında balık Avlamak!

Yine bir balık avlama icadı ile okuyucularına boş vakit değerlendirme, güneş ve denizden faydalanma ve yaz eğlencesi kabilinde bir uğraş ile onların dikkatini çekmektedir. Bir nevi denizaltıya benzeyen bu icat; suya dayanıklı bir fiçinin iki başından uzatılan sağlam zincir veya iplere denizin içinde asılı duran bir fiçi çizimiyle tanıtılmaktadır. Bu tahtelbahrin yani denizaltının içi resimde gösterildiği gibi balıkların girebilecekleri ama çıkamayacakları bir tel kafesin bulunduğu boş bir alan olmalıdır. Böylece daha kolay ve zahmetsizce kısa sürede balık avlamak mümkün olabilecektir denilen icada dair açıklamada, bu yöntemin diğer balık avlama yöntemlerinden daha iyi olduğu teyit için okuyuculara sorulmaktadır.

Şekil 14, 5 Mart 1340-5 Mart 1925, Bir ineğin sütünden maada nelerinden istifade etmeli?

İneklerin sütü dışında daha nelerinden yararlanırsınız diyerek küçük okuyucuların merakını çeken dergi, ineklerin insanlara süt, yağ, et, gübre, deri ve işgücü sunduğunu belirterek yeni icadını tanıtmaya başlamıştır. Bu icatla inekten fenni surette nasıl yararlanılabileceği resimde detaylandırılmıştır. Resim incelendiğinde; makinesiz ve motorsuz bir kamyon ve bunu döndürmek veya durdurmak için bir dümen bulunduğu görülmektedir. Kamyonun arka tarafında iki kolun arasına pervaneli bir yayık yerleştirildiği ve araba hareket ettikçe yayığı döndürdüğü anlatılmıştır. Yine arabanın iki yanına basamaklı bir çark konulmasıyla önce kamyonun birbirine bağlı ön ve arka tekerleklerinin döneceği ve bu düzeneğe bağlı yayığın çalışacağı izah edilmiştir. Böylece hızlı bir şekilde ineğin hem sütünden hem kuvvetinden yararlanılacağı, yayığın içinde taze tereyağı toplanacağı hatta korna sesi olarak ineğin böğürtüsünün kullanılabileceği belirtilmiştir.

Şekil 15, 12Mart 1340-12 Mart 1925 Siper-i sukuttan sonra siper-i memat

Derginin son icadı, iki karedeki şemsiyevari bir alet biraz iptidai bir çizimle ve her zaman ihtiyaç duyulmayan bir icat olarak sunulmuştur. Afrika çöllerinde işe yarayacak gibi görünen bu icadın yağmurdan veya güneşten korunmak için de kullanılabileceğine dikkat çeken dergi, basit veya gereksiz gibi görünen bir şeyin bazen insanı ölümden koruyan bir siper olabileceğini de vurgulamıştır. İcat olarak sunulan bu siper-i memat bir nevi şemsiyeye benzer, dayanıklı tahta veya madeni bir sapı olan, hızla açılır kapanır dört kanatlı, sağlam tellerle bu sapa bağlanmış bir müselles-i mütesaviyüssakeyn yani bir eşkenar üçgendir. Tehlike anında hemen kapanıp altına girilebilen bu siperlik bir kamp çadırı gibi de kullanılabilecektir diyen dergi, günlük hayatın içinde var olan veya hayal edilebilen herhangi bir alet, makine veya aracın çalışma ilke ve tekniklerinin öğrenilmesi halinde basit bir eşyanın bile çok farklı amaçlarla ve bambaşka alanlarda nasıl kullanılabileceğini geleceğin küçük kaşiflerine gösterme gayretindedir.

4.Sonuç

Sonuçta; 29 Ekim 1923’de kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde 3 Mart 1924’de yayınlanan Tevhid-i Tedrisat Kanunundan birkaç ay sonra Aralık 1924’de yayın hayatına başlayan Resimli Dünya o günün koşullarında çocuklara yönelik icat ve fikirler vermiştir. Dergide, konu ile ilgili yayın illüstrasyonlarının kullanılmasıyla dergiyi okuyan çocuklarda görsel algılama gücünün artmasına katkıda bulunarak kişisel, bilişsel ve bedensel bazı niteliklerin gelişmesini sağlamak amaçlanmıştır. Böylelikle öğrenme görsel betimlemeler yoluyla da gerçekleştirildiğinden çocukların görsel betimlemeler yoluyla daha kolay öğrenmeleri planlanmıştır. Çünkü illüstrasyonlarda kullanılan görsel öğeler; öğrenme aşamasında bireyin dikkatini çekerek onu güdüler, dikkatlerini canlı tutar, onların duygusal tepkiler vermesini kolaylaştırırlar. Aynı zamanda kavramları somutlaştırarak zor olan kavramların anlaşılmasını

sağlayan görsel öğeler bilginin alınmasını ve düzenlenmesini de kolaylaştırırlar. Böylece bir kavramla ilgili hususlara dair ilişkiler şekiller yoluyla kolayca verilebilir, kaçırılması olası bir takım noktalar görsel öğelerle anlaşılır ve fark edilebilir hale getirilebilir.

İllüstrasyon sanatıyla oluşturulan görsel tasarım öğelerinin eğitimdeki yerini fark eden Resimli Dünya dergisi sunduğu bu çizimlerle çocuklar için görsel tasarım örnekleri oluşturmuş o günün koşullarında bunu okuyucusuyla buluşturmuştur. Bunun yanı sıra illüstrasyon çizimleriyle oluşturulan görsel tasarım öğelerinin kullanılmasıyla çocuklara çevrelerinde kolayca bulunan malzemelerle hatta kullanım ömrü ve nitelikleri bitmiş yani çöpe atılabilecek malzemelerle faydalı, kolay ve pratik oyuncak/araç gereçler yapabilme fikri, bir icat veya tasarım ve uygulama becerisi imkânı da vermiştir. Ayrıca tasarımın yanında faydalı bir geri dönüşüm fikri, tasarruf alışkanlığı ve bilinci verilmek istenmiştir.

Resimli Dünya dergisinde yer alan bu çizimler, eğlenceli pratik ve yaratıcı olduğundan görsel algılama güçlerinin artırılmasıyla çocuklara hayal etme, kurgulama ve başarıma cesareti vermektedir. Eğitimde yaparak yaşayarak öğrenme modeline benzeyen bu çizimler grafik tasarım açısından oldukça başarılı ve etkileyicidir. Öte yandan günümüzde deneyap teknolojileri, oyunla eğitim, yaparak yaşayarak öğrenme gibi birçok eğitim öğretim uygulamalarına örnek nitelikte icatlar sunan dergi, çocuklarda merak, keşfetme, yeniden kurgulama ve motivasyon gibi hususları eğlenceli ve ilgi çeken uygulamalarla geliştirmektedir. Bu yönüyle çocukların bir eşya veya aletin çalışma ilkeleri, tasarımı ve kullanım özelliklerini öğrenerek onları farklı işlev ve kullanım alanlarıyla geliştirmek, güncel sorunlara basit, pratik ve akılcı çözümler bulmak anlayışını küçük yaşlardan itibaren kazanmalarını sağlamaktadır. Bu açıdan dergide sunulan icat örnekleri günümüzde çocuklara yönelik sanat ve tasarım eğitimlerinde de kullanılabilir tarihi birer materyal sayılabilirler.

KAYNAKÇA

- Atan, U., “Sanat, Çizgi Film-Animasyon ve Çocuk”, Erkin Uluslararası Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi, 2/1, 2024, Samsun, s.23-38.
- Ayaydın, A., “Evrensel Dil ve Semboller Dünyası: Görsel Sanatlar”, e-Journal of New World Sciences Academy, 7/3 2012, s.258-268
- Beydoğan, H. Ö., “Okuma ve Anlamayı Etkileyen Stratejiler”, Milli Eğitim, 185, 2010, s.8-21
- Gökçen, N. K. “Yayın İllüstrasyonlarında Görsel Hikaye Anlatımı”, Işık Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Mimarlık Dergisi, 1/1, 2023, s.17-29
- Karaman, Ö. Görsel Bildirişim Aracı Olarak Jeosembollerin İnsan Üzerindeki Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi, 2013.
- Yıldırım, O. Eski Harfli Çocuk Dergilerinden Resimli Dünya Dergisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kilis Üniversitesi, Kilis, 2013.
- Öncü, M. “Baskı Teknolojisindeki Gelişmelerin Resimli Çocuk Kitaplarının Gelişimine Etkisi”, Sanat ve Tasarım Dergisi, 1/1, 2008, s.76-89
- RESİMLİ DÜNYA, I, 4 Kanunuevvel 1340 - XV, 12 Mart 1340
- Sarı, N. Çocuk Kitapları İllüstrasyonları Üzerine Bir Araştırma ve Bir Örnekleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2006
- Süzgün, İ. Resimli Dünya Mecmuasının Sistemik İncelemesi, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2013.
- Uçar, T. F. Görsel İletişim ve Grafik Tasarım, İnkılap Yayınevi, İstanbul 2019
- Yazar, T. Bir Proje Çalışması Çerçevesinde Görsel Bildirim Simgelerinin İletişimdeki Yeri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, 1996.